

DIEGO CATALÁN MENÉNDEZ PIDAL: *Poema de Alfonso XI. Fuentes, Dialecto Estilo*. Madrid, Editorial Gredos, 1953. 146 pàgs. (BRH, II/13.)

La descoberta, per l'autor d'aquest estudi, d'una versió ampla de la Crònica d'Alfons XI, fins aleshores desconeguda, donà llum insospitada sobre l'origen i la composició del *Poema de Alfonso Onceno*, que havia estat jutjat molt diversament pels historiadors de la literatura espanyola. Després dels estudis de Catalán ja ningú no pot dubtar que aquesta obra és un *poema cronístic*, que ha tingut per principal font l'obra històrica. Les analogies entre ambdós textos, assenyalades per Catalán (pàg. 11 ss.), són colpidores: el poeta ha salvat paraules i àdhuc frases de la seva font en prosa. El caràcter del poema, doncs, que àdhuc havia arribat a desorientar crítics de l'altura de Menéndez Pelayo, resta definitivament establert. «El descubrimiento de la Gran Crónica», diu Catalán, «al desenmascarar en el Poema todos aquellos ornamentos estilísticos heredados del relato historiográfico, tiene la virtud de dejarlos claramente al descubierto hasta el menor revoloteo poético de Rodrigo Yáñez» (pàg. 59). Aquestes voladetes poètiques han estat metòdicament recercades per Catalán. En allò que hom pot considerar creació literària de Yáñez, poden ésser assenyalats records de la literatura anterior, com els poemes del Mester de Clerezía, i d'una manera especial el d'*Alexandre*, profecies merlinesques, textos didàctics com el *Secret dels Secrets*, reminiscències joglaresques i populars i alguns motius islàmics. Aquesta recerca de fonts és completada amb l'estudi dels recursos estilístics, dels sentiments que inspiren la creació poètica de Rodrigo Yáñez i de la llengua del poema. Aquesta crida sempre l'atenció pels seus galleguismes. Catalán ha tractat d'aquesta qüestió molt acuradament. És particularment interessant l'estudi que fa de les rimes, en el qual s'acrediten el seu bon mètode i la seva excellent formació.

Dos punts interessants de la monografia de Catalán són la determinació de la data del *Poema de Alfonso XI* i la seva relació amb una obra semblant portuguesa d'Alfonso Giraldes, sobre Alfons IV de Portugal, avui perduda i coneguda tan sols fragmentàriament per algunes breus cites d'historiadors portuguesos del segle XVII. El primer punt resta ben aclarit per les estrofes 514-18 del poema, relatives a les esposalles de l'infant Pere (el futur Pere el Cruel) amb Joana d'Anglaterra, que tingueren lloc el gener de 1348. El matrimoni no fou celebrat, car la infanta morí el setembre del mateix any a Baiona, camí d'Espanya. El Poema ignora aquesta mort, que és, per tant, anterior a la seva data.¹ Respecte al segon punt, a través de les deu úniques quartetes conegudes del poema de Giraldes, l'autor tan sols pot concloure — com ja ho havia fet Menéndez Pelayo — que el poema castellà i el portuguès són paral·lels, però que no es pot dir res en ferm sobre la primacia d'un d'ells i la seva influència sobre l'altre.

Una petita remarca a propòsit de la meua edició de les *Profecies de Merit*, citades per Catalán a la pàg. 66, n. 14: el vol. VIII del «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya», on foren publicades, inacabat, vers 1940, amb data d'impressió de 1934, que és la data en què foren acabats d'imprimir els articles que conté.

Pere BOHIGAS

1. Aquesta data es pot dir que és acceptada, però amb lleus reserves, al nostre entendre infonamentades, per la hispanista holandesa Yo Ten Cate, en el pròleg de la seva edició crítica del *Poema de Alfonso XI* (Madrid 1956; RFE, Anejo LXX).

- MARÍA ROSA LIDA DE MALKIEL: *El desenlace del «Amadís» primitivo*. Berkeley - Los Angeles, University of California Press, 1953. (RPh, VI, 283-289.)
- ANTONIO RODRÍGUEZ-MOÑINO: *El primer manuscrito del «Amadís de Gaula»* (Noticia bibliográfica). Madrid 1956. (BRAE, XXXVI, 199-216+2 lám.s.)
- AGUSTÍN MILLARES CARLO: *Nota paleográfica sobre el manuscrito del «Amadís»*. Madrid 1956. (BRAE, XXXVI, 217-218.)
- RAFAEL LAPESA: *El lenguaje del «Amadís» manuscrito*. Madrid 1956. (BRAE, XXXVI, 219-225.)
- SAMUEL GILI Y GAYA: *Amadís de Gaula*. Barcelona, Universidad de Barcelona: Facultad de Filosofía y Letras: Cátedra Milà y Fontanals, 1956. 26 pàgs.

L'únic text que posseïem de l'*Amadís* era l'edició *corregida* de Garci Rodríguez de Montalvo, apareguda l'any 1508, tot i que, ja des del segle XIV, ens en constava documentalment l'existència. Els treballs que anem a ressenyar¹ intenten de precisar, a través del text de Montalvo, la constitució d'aquesta versió primitiva i la intervenció del refonedor, i publiquen i estudien quatre fragments d'un manuscrit de l'*Amadís primitiu*, descoberts recentment per Antonio Rodríguez-Moñino, que donen un nou rumb a les investigacions relatives a la famosa novel·la.

I. — María Rosa Lida examina l'escrit que Urganda la Desconocida deixa en poder d'Amadís, al final del llibre IV, i els comentaris de Montalvo al duel de l'heroi i del seu fill, que constitueixen els capítols 28 i 29 de l'*Esplandián*, d'on dedueix que la versió primitiva de la nostra novel·la en tres llibres acabava amb un combat singular entre Amadís i Esplandián, en el qual el fill matava el pare sense que ni l'un ni l'altre es reconeguessin,² i amb el suïcidi d'Oriana, com ens demostra l'afany de Montalvo per reinterpretar allegòricament un desenllaç tan ombrívol. Montalvo desplaçà l'episodi del seu context i li

1. Altres treballs apareguts aquests darrers anys són: JUAN BAUTISTA AVALLE-ARCE, *El arco de los leales amadores en el «Amadís»*, NRFH, VI (1952), 149-156, on són estudiades les fonts — *Lancelot*, novel·lística greco-bizantina — i les derivacions — Montemayor, Lope, *Dom Belindo* — de l'episodi de l'«arco de los leales amadores». — SAMUEL GILI GAYA, *Un recuerdo de «Amadís de Gaula» en el Archivo Municipal de Lérida*, «Ilerda», XI (1953), 113-117; E. B. PLACE, *El «Amadís» de Montalvo como manual de cortesania en Francia*, RFE, XXXVIII (1954), 151-169, i MARÍA ROSA LIDA DE MALKIEL, *Dos huellas del «Esplandián» en el «Quijote» y en el «Persiles»*, RPh, IX (1955), 156-162, que estudien diferents aspectes de la difusió i de la influència de la nostra novel·la en la vida i en la literatura posterior. — E. B. PLACE, *The Edition of the «Amadís» of Saragossa, 1521*, HR, XXI (1953), 140-142, on és donada una notícia bibliogràfica d'aquesta edició. — ELENA LÁZARO i JOSÉ LÓPEZ DE TORO, *Amadís de Grecia por tierras de Cuenca*, «Bibliofilia», VI (1952), 25-28. — E. B. PLACE, *Amadís of Gaul, Wales, or what?*, HR, XXIII (1955), 99-107. Recordem també l'edició de divulgació *Libros de caballerías Españoles (El caballero Cifar, Amadís de Gaula, Tirante el Blanco)*, Estudio preliminar, selección y notas por FELICIDAD BUENDÍA (Madrid, Aguilar, 1954).

2. Com remarca la nostra autora, Pero Ferruz ja ens dóna testimoni de la mort de l'heroi, en la versió primitiva, en dir «que le Dyos dé santo poso» (*Cancionero de Baena*, núm. 305), cosa que no es pot dir sinó d'un dijunt (cf. C. GARCÍA DE LA RIEGA, *Literatura galaica: El Amadís de Gaula* (Madrid 1909), 102 ss.).